

DAHA BİR ELEKTRON ÇALĞI ALƏTİ – RA.TAR

Tarixən elmin, incəsənətin bütün sahələri üzrə Azərbaycanın istedadlı övladları öz ixtiraları, kəşfləri ilə bəşəriyyətə xeyir verib cəmiyyəti irəli aparıblar. Çalğı alətlərimizin zamanla təkrarən təkmilləşməsi həmin dövrün tələbindən doğur. İstər simli, istər nəfəs, istərsə də zərb alətləri dövrə, zamana uyğun olaraq bərpa, təkmilləşmə tələb edir və yeniləri yaranır. Yeni çalğı alətlərinin meydana çıxması da hər dövrün tələbinə uyğun olaraq istedadlı insanların sayəsində özünə yer alır və təsdiqini tapır. Əlbəttə, hər yeni yaranan musiqi aləti gələcək zəmanəti ala bilmir və sıradan çıxır.

Tanıtm: “Ramil Nadir oğlu İsgəndərov 1986-cı il yanvarın 7-də Cəbrayıl rayonunun Şıxalıağalı kəndində anadan olub. I sinfi kənd məktəbində oxuyub və sonra köçkünlük dövrü başlayıb. Ramil Bakıda dörd müxtəlif ümumtəhsil məktəbində oxuyub. Onun istedadını duyan valideynləri Ramilin musiqi təhsili almasını da istəyiblər. Ramil 1998-2003-cü illərdə Binəqədi rayon Mərkəzi Mədəniyyət Evinin tar sinfində təhsil alıb. O, 2003-2009-cu illərdə Azərbaycan Milli Konservatoriyası tərkibində Musiqi Kollecinə tar ixtisasına yiyələnib. Ramil Kollecdə xalq artisti Elçin Həşimovdan muğam, əməkdar incəsənət xadimi Ramiz Əzizovdan ixtisas-not dərsi alıb. Təhsil illərində o, nümunəvi tələbə kimi sayılıb-seçilib. R.İsgəndərov köçkünlük həyatı yaşayan Şuşa rayon Turşsu kənd uşaq musiqi məktəbinin xanəndəlik sinfində 2010-cu ildən konsertmeyster kimi çalışmaqda-

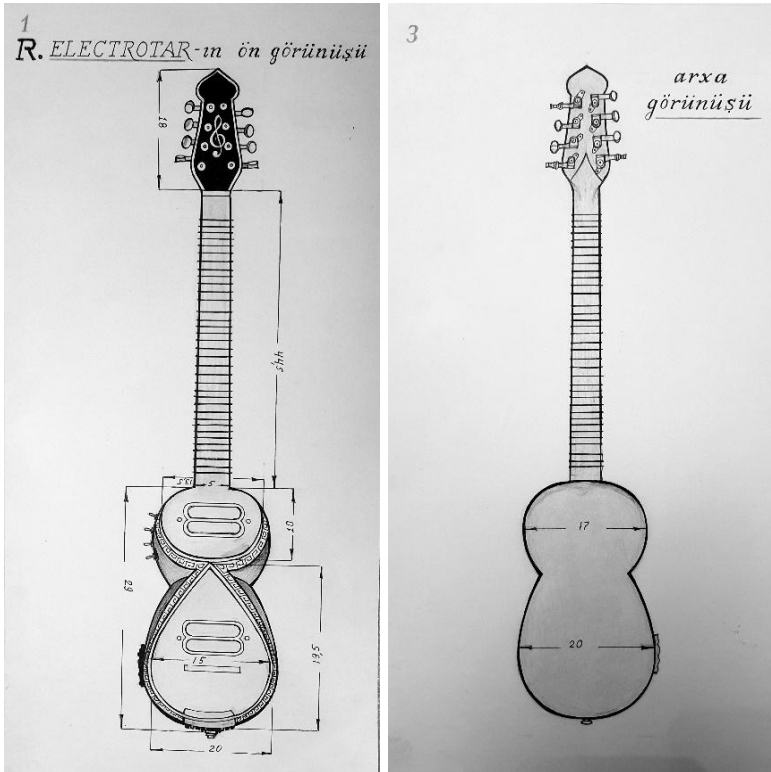
dır. Abşeron rayonunun Fatmayı kəndində fəaliyyət göstərən həmin məktəb hazırdadır. Qobu qəsəbəsində yerləşir.

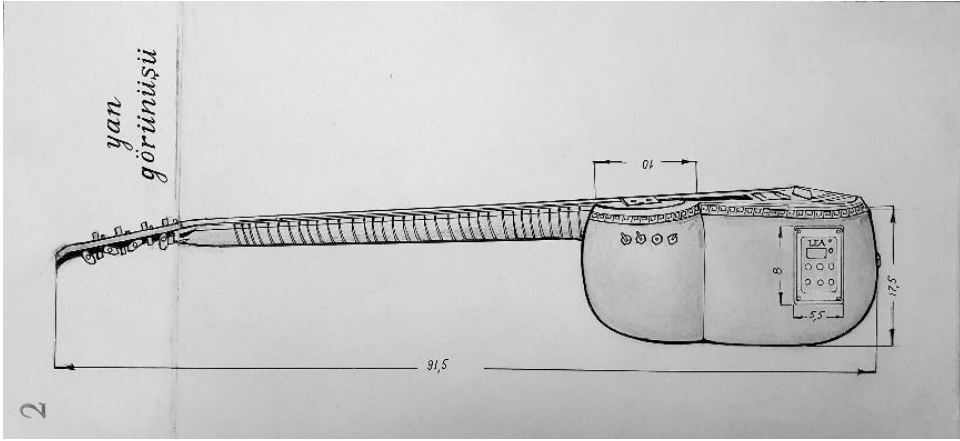
R.İsgəndərovun fikirlərindən: “Tələbəlik illərindən yeni bir elektron tar hazırlamaq barədə düşünürdüm. Mən toylarımızda elektrogitara və türk elektrosazı çalırdım. Tarın toylarda da səslənməsini istədim. Öz tarımızda toyların bütün repertuarını çalmaqla olmur. Tarımız zəngin alətdir, möhtəşəmdir, lakin toylarda istifadə olunan elektrik qurğuları, səsgücləndirici aparat sistemi, orada çalınan elektron musiqi alətləri ilə tar işlətmək başa gəlmir. Həm də istər açıq havada, istər kondisioner altında milli tar tez-tez kökdən düşür. İstədim türk elektrosazını əvəz edən, onun imkanlarını verə bilən özümüzün elektron çalğı alətimiz olsun. Fikrimi heç kəsə, heç doğmalarına da bildirmirdim. 2019-cu ildə kağız üzərində eskiz çəkdim. Eskizdə aylarla yerdəyişmələr etdim. Hazırladığım eskizlə tar ustası Musa Yaqubovun yanına gedib fikrimi bildirəndə o, əvvəl çəkindi, tərəddüd etdi. Fikirlərimi tam götür-qoy etdikdən sonra razılıq verdi. Tarımız 11 simlidir, mən hazırladığım tarı 8 simli etdim. Bu alətə türk elektrosazının simlərini bağladım. Alətə “saller” səsötürücü qurğu yerləşdirilməsini istədim. Bu vasitə türk elektrosazlarında və bəzi elektrogitaralarda var. Arzu etdiyim çalğı alətinin başa gəlməsi 4-5 ay çəkdi. Alətin necə hazırlanmasına, işin gedişatına hər həftə gedib nəzarət edirdim. Tarımın ümumi hazırlanması usta Musa vasitəsilə oldu. Alətin rəng işini və digər məsələləri usta Şirvan Həziyev yerinə yetirdi. Tarın çanağı, qolu və kəlləsinin qıraqlarına sintetik bəzəkli lent yapışdırılması (bu işlər alətin ümumi görünüşünün gözəlliyini təmin edir) da usta Şirvana aiddir. Üçüncü usta Fikrət Quliyev alətdə tələb olunan bütün işləri layiqincə, mənim istədiyim kimi yerinə yetirdi. Alətin üzərində yerləşdirdiyimiz bütün qurğuları musiqi alətləri dükanlarından əldə etdik. Arzu-istəyimlə başa gələn alətə RA.TAR adı verdim.

RA – Ramil sözünün ilk hecasından, TAR isə musiqi alətlərimizin şahı tar-dan götürülüb. Ekvalayzer tətbiq etməyimiz RA.TAR-ın ifa xüsusiyyətlərinə geniş imkanlar açır. Bunun daxilində kamerton var və aləti onun vasitəsilə kökləyirik. I qoşa sim “do”, II qoşa sim “sol”, III qoşa sim “do” olsa da bəzən hər muğama, mahnıya uyğun olaraq III simin köklənməsində dəyişiklik edirik. IV qoşa simi isə “sol” notuna kökləmək lazım gəlir (lakin burada da III simdəki kimi ifa olunan melodiya əsasən köklənmədə dəyişiklik edilə bilər). Alətin kəlləsinin quruluşunu, görünüşünü də özüm fikirləşmişəm. Kəllə qol ilə bütöv yonulub hazırlanıbdır”.

RA.TAR elektron çalğı aləti kimi hələlik kövrək addımlarla musiqi alətlərinin tərkibinə daxil olmaqdadır. Son 50 ildə Azərbaycan toylarında elektron çalğı alətlərinə ehtiyac olduğu üçün elektrogitaradan gen-bol istifadə edilib və hazırda da istifadə davam edir. Lakin 20-30 ildə toy ansambllarında daha çox türk elektrosazlarına meydan verilib. 50 ildir Azərbaycana inkişaf etmiş ölkələrdən müxtəlif markalı elektrogitaralar (hər il yenisi, müasirləri), son dövrdə isə Türkiyədən elektrosazlar gətirilir. Bunlara çəkilən xərclər həmin ölkələrin iqtisadiyyatının inkişafına xidmət edir. RA.TAR burada hazırlandığı üçün çox da baha olmaya bilər.

R.İsgədərov: “Üç hissədən ibarət ənənəvi tardan fərqli olaraq RA.TAR iki hissədən (çanaq, qol və kəllə bitişik) ibarətdir. RA.TAR-ın da çanağı tut ağacından, qol-kəllə armud ağacından hazırlanıb. Tarımızda aşıqlar armud ağacından yonulub hazırlanırlar, RA.TAR-da isə metal mexanizmlərdir. Bu RA.TAR-da heç bir rol oynamır, çünki akustik deyil, elektron alətdir. Birinci hazırlanan alət olaraq hələlik nümunə kimi olduğu üçün belə etdim. Lakin tələbat yaranarsa biz bu aləti yüngül materialdan hazırlayacağıq. Bu alət Azərbaycan tarını əvəz edəcək bir alət deyil. Gənc tarzənlər toylarda çalışmaq üçün elektron türk sazı, milli saz və elektrogitaraya keçid etməli olurlar. Mən buna ona görə vaxt, əmək, enerji sərf etdim ki, RA.TAR hazırda toy-büsatda, bədii-kütləvi tədbirlərdə, televiziya kanallarında istifadə olunan simli elektron çalğı alətlərini əvəz etsin və həm də başqa ölkələrdən gətirilən yox, özümüzün olsun. Axı RA.TAR türk elektrosazının tembrini və imkanlarını əvəz edə bilər. RA.TAR elektrogitaranın səsini verə bilməyəcək, onun öz tembri, öz səslənməsi var. Müasir Azərbaycan tarında səs imkanı kiçik oktavanın “do” səsindən II oktavanın “sol” – “lya” səsinə qədərdir. RA.TAR-da isə üç oktava səs yerləşir. Burada səslər böyük oktavanın “sol” notundan II oktavanın “sol” – “lya” notuna qədərdir”.

R.İskəndərovun RA.TAR-ına Azərbaycan Respublikası Əqli Mülkiyyət Agentliyi 14.06.2021-ci il tarixli şəhadətnamə verib. Yeni ərsəyə gəlmiş alətdə 13 1/4 (dördə bir) səsə (mikrotonlara) imkan yaradılıb. RA.TAR vasitəsilə nəinki Azərbaycan, Şərq, həmçinin dünya musiqi əsərlərini ifa etmək mümkündür.

RA.TAR toylar, açıq havada keçirilən bədii-kütləvi tədbirlər və ordu hissələri qarşısında verilən konsertlər üçün nəzərdə tutulub. Açıq havada, elə şadlıq saraylarında da kondisioner altında akustik alətlər tez-tez kökdən düşür və bu hal ümumi işin səviyyəsini aşağı salır.

RA.TAR-ı tanıyan tarzənlərdən Elman Sadıqov, Ayaz İmranov, Bəhruz Zeynal və Ramil İskəndərovun özünün ifa edib, izahlar apararaq sosial şəbə-

kələrdə yayması, ATV kanalında 13.08.2021-ci il, RealTV-də 19.08.2021-ci il tarixdə bu çalğı aləti haqqında məlumat verilməsi xeyli marağa səbəb olub.

Əhsən Rəhmanlı
sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

Saytoqrafiya:

Azad Azərbaycan televiziyasının Ra.tar haqqında hazırladığı reportaj.

URL:<https://www.youtube.com/watch?v=2KaJ9c1lrjQ>

Dünyada və Azərbaycanda ilk olan Yeni "RA.TAR" elektron musiqi aləti 2021.

URL:<https://www.youtube.com/watch?v=VHyduQgENiE>

Ayaz İmranovun ilk dəfə RA.TAR alətində ifası 2021.

URL:<https://www.youtube.com/watch?v=M1XoFI9FLfU>